

Streszczenia

Abstracts

Zusammenfassung

KAROL ŁOPATECKI
(Białystok)

*Koronne artykuły wojskowe w okresie interregnum
po śmierci Zygmunta Augusta*

Autor przedstawia kształtowanie się systemu prawa wojskowego (artykułów wojskowych) w okresie bezkrólestwa po śmierci Zygmunta Augusta. Wskazując na partykularyzm organizacyjny armii koronnej, analizuje proces kształtowania i zawartość obowiązujących w poszczególnych formacjach przepisów.

*Military crown laws during the interregnum following the death
of King Sigismund Augustus*

The author presents the shaping of the (codified) military law system during the interregnum that followed the death of King Sigismund Augustus, and analyses the process of shaping of the regulations in force in individual military formations in the context of the particular organisational solutions in the royal (crown) army.

*Gesetzgebung über die Armee der Krone in der Zeit des Interregnum
nach dem Tode von Sigismund II. August*

Der Autor stellt die Gestaltung des Militärrechts (der Artikel zur Verteidigung) in der Zeit des Interregnums nach dem Tode von Sigismund II. August dar. Er weist auf den organisatorischen Partikularismus der Armee der Krone hin und erforscht den Gestaltungsprozess und den Inhalt der für die einzelnen Formationen geltenden Vorschriften.

WALDEMAR BEDNARUK
(Tomaszów Lubelski)

*Z podatkami lub bez. Dwie odmienne wizje reformowania państwa
prezentowane przez szlachtę chełmską i lubelską w dobie sejmu
konwokacyjnego z 1764 roku*

Trzy dekady panowania Augusta III to nie tylko czas największego kryzysu szlacheckich instytucji ustrojowych, ale też okres, kiedy dojrzała myśl o potrzebie gruntownej przebudowy państwa. Publicyści od dawna piętnowali wady, które na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci z niegroźnych, acz uciążliwych bóleczek przerodziły się w istotne problemy zagrażające dalszemu istnieniu państwa. W chwili śmierci króla przekonanie o konieczności zmian było wśród szlachty dość powszechne. Jednakże zasadnicza różnica polegała na zakresie tych reform; celach, ku którym należy zmierzać, i kosztach, jakie można ponieść, by te cele osiągnąć. Sejmiki przed-

konwokacyjne wyraźnie pokazały, jak przebiega ta linia podziału, a prezentowane zgromadzenia: chełmskie i lubelskie, dobrze oddają podejście szlachty do problemu zmian. O ile to pierwsze jest gotowe ponosić ciężary związane z procesem uzdrawiania państwa, to szlachta lubelska chciała-by dokonać reform, nie biorąc na siebie obowiązku ich finansowania.

With or without taxation. Two opposing visions of reforming the state presented by the nobility of Chełmskie and Lubelskie at the time of the Convocation Sejm of 1764

The three decades of reign of King Augustus III was not only the time of the worst crisis of the systemic institutions of the nobility, but also the period when the concept of thorough repair of the state was ripening. The commentators have long reviled the failures that over the decades turned the harmless yet troublesome nuisances into significant problems threatening the further existence of the state. At the moment of the king's death, the conviction about the necessity of changes was quite widespread among the nobility. Yet the profound differences lay in the scope of the reforms, especially the objectives to be reached, and the costs that could be incurred to achieve them. The pre-convocation Sejmiki (Covens or, literally, "little parliaments") showed clearly where the line of division runs, and the convocations of the Land of Chełm and the Land of Lublin portray in detail the approach of the nobility to the problem of changes. As far as the first was ready to carry the burden incurred by the process of healing the state, the nobility of Lublin Region wanted to introduce reforms without any obligation to finance them.

Mit Steuern oder auch ohne. Zwei unterschiedliche Ansichten zu Staatsreform unter dem Adel des Chełm- und Lublin-Landes in der Zeit des Konvokationsreichstags 1764

Die drei Jahrzehnte unter der Herrschaft von August III. waren eine Zeit der wohl tiefsten Krise der vom Adel gestalteten Staatsorgane; in der selben Zeit reifte aber auch die Überzeugung von der nötigen Umwandlung des Staates. Zahlreiche Publizisten prangerten die Mängel an, die aus ungefährlichen, doch lästigen Übeln in den letzten Jahrzehnten zu wesentlichen Problemen weiterer Staatsexistenz wurden. Im Zeitpunkt des Königstodes war die Überzeugung des Adels über notwendige Reformen recht üblich. Die Reformvorschläge hatten jedoch sehr unterschiedlichen Umfang; Verschieden waren auch die Ziele und Kosten, die vertretbar wären, um diese zu erreichen. Die Adelsversammlungen vor dem Konvokationsreichstag zeigten sehr deutlich, wo die Trennlinie liegt und die beiden in dem Beitrag dargestellten Versammlungen, von Chełm und von Lublin, stellen die Einstellung des Adels gegenüber der Reformproblematik gut dar. Wenn die Ersterwähnte sich bereits erklärte, die Lasten der Staatssanierung zu tragen, begrüßte das Adel aus Lublin zwar die Reformen, doch ohne die Pflicht deren Finanzierung übernehmen zu wollen.

PAWEŁ CICHON
(Kraków)

Droga do zawodu sędziego w Księstwie Warszawskim

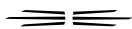
W studium przedstawiona została droga jaką pokonać musiała osoba, która zamierzała podjąć karierę jako sędzia w wymiarze sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego. Autor przedstawia proces kształcenia akademickiego kandydatów na sędziów, opisuje proces zdobywania umiejętności praktycznych i zasady i procedury egzaminacyjne.

The path to the profession of a judge in the Duchy of Warsaw

The study presents a path one needed to follow to embark on a career of a judge in the judiciary system of the Duchy of Warsaw. The author presents the process of academic education of candidates for judges, and describes the process of acquiring practical skills, and examination principles and procedures.

Der Weg zum Richterberuf im Herzogtum Warschau

In dem Artikel wird der Weg dargestellt, den eine Person beschreiten musste, um den Richterberuf im Herzogtum Warschau ausüben zu können. Der Autor zeigt den Ausbildungsprozess der Richter Kandidaten, beschreibt, wie sie an praktische Fähigkeiten kommen konnten und stellt die Regeln und Verfahren der Richterprüfungen dar.

GRZEGORZ SMYK
(Lublin)

Senat rządzący jako organ kontroli i nadzoru administracji Cesarstwa Rosyjskiego

Jednym z elementów organizacji nowożytnej administracji typu biurokratycznego było powołanie instytucji nadzorujących i kontrolujących jej funkcjonowanie. W Cesarstwie Rosyjskim funkcje takie wykonywały Departamenty Administracyjne Senatu Rządzącego, stając się od drugiej połowy XIX w. załącznikiem rosyjskiego sądownictwa administracyjnego. Pomimo teoretycznego wyodrębnienia funkcji kontrolnych i nadzorczych Senatu, w praktyce orzeczniczej jego Departamentów Administracyjnych, rozróżnienie to uległo zatarciu i nie miało bezpośredniego wpływu ani na przebieg postępowania, ani na treść wydawanych przez nie orzeczeń. Ten stan rzeczy wynikał zarówno z zaszczości historycznych, jak i nieufności biurokracji rosyjskiej wobec wszelkich form zewnętrznej kontroli jej działalności. Ponadto, prawodawstwo rosyjskie nie знаło pojęcia powództwa administracyjnego, procesu administracyjnego i stron procesowych. Postępowanie w Departamentach Administracyjnych Senatu Rządzącego miało charakter postępowania wewnątrzadministracyjnego, w którym większość spraw załatwiana była merytorycznie już na etapie wstępnego badania kancelaryjnego. Prowadzone było z wyłączeniem jawności i publiczności, a więc bez udziału zainteresowanych osób czy instytucji prywatnych, które

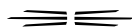
pozbawione były nawet prawa składania wyjaśnień. W rezultacie, rosyjski model kontroli i nadzoru nad administracją służył przede wszystkim realizacji interesów samej administracji kosztem ochrony indywidualnych praw podmiotowych obywateli w dziedzinie prawa publicznego.

The Governing Senate as the organ of control and supervision of administration in the Russian Empire

One of the elements of organisation of modern administration of the bureaucratic type was the appointment of institutions to supervise and control its operation. In the Russian Empire, such functions were held by the Administrative Departments of the Ruling Senate, which became the germ of the Russian administrative judiciary, beginning with the second half of the 19th century. Despite the theoretical division of the control and supervisory functions of the Senate, in the ruling practice of its Administrative Departments, the distinction was obliterated and had no direct influence on the course of the procedure and on the content of the statements issued. This status quo resulted both from historical reasons and the mistrust of Russian bureaucracy towards all the forms of external control of its operation. Moreover, Russian legislation did not comprise the notions of administrative action, administrative trial, and parties to the trial. Proceedings in the Administrative Departments of the Ruling Senate was of internal administrative nature, with most cases being substantially solved already at this stage of the preliminary desktop research. It was conducted in secret and without public access, i.e. without the participation of the interested parties and private institutions that were devoid even of the right to provide explanations. In result, the Russian model of control and supervision of administration served predominantly the interests of the administration itself, at the expense of the protection of individual subjective rights of the citizens in the area of public law.

Der Regierende Senat als ein Kontroll- und Aufsichtsorgan der Verwaltung im Russischen Kaiserreich

Eines der wichtigen Elemente der Organisation moderner Verwaltung mit bürokratischer Struktur war die Errichtung von Organen, die mit der Aufsicht und Kontrolle dieser beauftragt waren. Im Russischen Kaiserreich wurden diese Funktionen von den Verwaltungsabteilungen des Regierenden Senats wahrgenommen, die seit der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts die Urformen der russischen Verwaltungsgerichtsbarkeit wurden. Doch trotz der offiziellen Abtrennung der Aufsichts- und Kontrollfunktionen des Senats kam es in der Beurteilungspraxis zur Verwischung dieser Abtrennung und sie hatte weder auf den Verlauf der Verfahren, noch auf die von ihnen gefallenen Urteile einen direkten Einfluss. Dies hatte den Ursprung sowohl in den historischen Bedingungen, als auch im Misstrauen russischer Verwaltung gegenüber jeglichen äußerlichen Kontrollen ihrer Handlungen. Die russische Gesetzgebung kannte auch die Institutionen der Verwaltungsklage, des Verwaltungsprozesses und der Parteien im Verwaltungsprozess nicht. Das Verfahren in den Verwaltungsabteilungen des Regierenden Senats hatte den Charakter eines inneramtlichen Verfahrens, in welchem die meisten Vorgänge sachlich bereits auf der Etappe der Vorprüfung erledigt wurden. Das Verfahren wurde ohne Zugang der Öffentlichkeit, also auch ohne Beteiligung von Interessenten oder von Privatpersonen geführt, die auch kein Recht zur Einbringung von Erläuterungen hatten. Das russische Modell der Aufsicht und Kontrolle über die Verwaltung diente also in erster Linie der Umsetzung von Interessen der Verwaltung selbst zum Nachteil der Wahrung der individuellen subjektiven Rechte der Bürger im Bereich des öffentlichen Rechts.

JUSTYNA BIEDA, JOANNA MACHUT-KOWALCZYK
(Łódź)

Doradca i opiekun przydany w świetle Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego – podobieństwa i różnice

Studium przedstawia dwa przewidziane przez Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego, a dotąd nieznanne instytucje: opiekuna przydanego i doradcy. Obie te funkcje miały na celu ochronę interesów majątkowych i osobistych małoletniego w przypadku śmierci jednego lub obojga rodziców.

Jednak choć obaj mieli za zadanie ochronę interesów pupila, to z jednej strony ustawodawca przyznał im w tym celu odmienne uprawnienia, z drugiej w praktyce mieszano te funkcje. Świadczą o tym dokumenty Sądu Pokoju Powiatu Łęczyckiego (od 1809 do 1856 r.), Sądu Pokoju w Łodzi (od 1844 do 1876 r.) oraz akt notariuszy zgierskich w latach 1826–1875 zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Łodzi.

Brak pełnego rozróżnienia opiekuna przydanego i doradcy przejawiał się już w przemienności terminologii używanej w odniesieniu do obu tych instytucji. Choć wskazując opiekuna przydanego, najczęściej posługiwano się wyrażeniem kodeksowym, to natrafiamy i na terminy: podopiecznik lub współopiecznik.

Inaczej wyglądała kwestia w przypadku doradcy. Określenia ustawowego z art. 350 KCKP w ogóle nie stosowano. Posługiwano się natomiast terminologią tożsamą, co dla opiekuna przydanego. I ten właśnie termin możemy spotkać najczęściej. Ponadto w materiale źródłowym występują wskazane już wyżej wyrazy jednoznacznie odnoszące się do doradcy: podopiecznik czy współopiecznik.

W testamentach publicznych doradcom powierzano zadania daleko wykraczające poza funkcje doradcze, a nawet opiekunów przydanych powoływano wbrew literze prawa?

Najbardziej prawdopodobną przyczyną takiego stanu rzeczy była słaba znajomość przepisów prawa przez osoby sporządzające akty ostatniej woli. Ponadto osoby dokonujące rozporządzeń na wypadek śmierci, odnoszących się do przyszłości ich dzieci uważając, iż ciąży na nich obowiązek jak najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka, starały się w sposób dla siebie zrozumiały wykorzystać instrumenty, którymi posługiwała się praktyka, nie zdając sobie nawet sprawy z obchodzenia prawa. Z rodzicielskiej troski o przyszłość dziecka, któremu groziło sieroctwo, domniemywały moralne prawo mianowania opiekuna przydanego zgodnie ze swą wolą. Tym bardziej, iż rady rodzinne nie kwestionowały w znacznej mierze przypadków wyborów dokonanych przez testatorów. Mogło zresztą być i tak, że spadkodawca zdawał sobie sprawę, iż jego decyzja w zakresie powołania opiekuna przydanego nie ma mocy prawnej, a traktował ją jedynie jako wskazówkę dla rady rodzinnej.

Advisor and Awarded Guardian in the light of the Civil Code of the Kingdom of Poland – similarities and differences

The study presents two institutions envisaged in the Civil Code of the Kingdom of Poland (KCKP) that as yet remain hardly known: opiekun przydany (nominated guardian) and doradca (advisor). Both the functions aimed at the protection of personal and property interest of a minor in case of death of one or both parents.

Although both were there to protect the interest of the juvenile person, the legislator awarded them different rights in the scope, and the functions were mistaken in practice. This is attested by the documents of the Justice of Peace Court of the County of Łęczyca (1809–1856), the Justice

of Peace Court in Łódź (1844–1876) and the files of notaries public of the city of Zgierz, collected in the State Archive in Łódź.

The lack of complete differentiation between the two functions was visible already in the interchangeability of the terminology used in reference to both the institutions. Although naming the opiekun przydany, the term from the code was used in most cases, we find also the terms podopiekun and wspólopiekun (i.e. “sub-guardian” and “co-guardian”).

The question of the advisor was different. The term set up on the power of the Art. 350 of the KCKP was not used at all. What was used in its stead were terms tantamount to opiekun przydany: the term that we encounter most often. Moreover, the source materials include also the aforementioned words – podopiekun and wspólopiekun – clearly referring to the advisor.

In testaments, public advisors were entrusted with tasks going far beyond the advisory functions, and even the nominated guardians were appointed against the law.

The most probable reason for such a status quo was the poor knowledge of the rules of law by the people drawing up testaments. Moreover – believing themselves under the obligation of the best protection of the child’s interest – the people performing dispositions in the case of death, and referring to the future of their children – made efforts to apply the instruments used in practice in a manner understandable for them, unaware of circumventing law. Of parental care for the future of a child threatened with being orphaned, they surmised the moral right of nominating a guardian, according to their will. The more so as in great majority of cases family councils did not question the choices made by the testators. It could also be so that the testator realised that his decision concerning the appointment of the nominated guardian was legally null and void, and treated it only as a guideline for the family council.

Der Berater und der bestellte Vormund im Zivilgesetzbuch des Königreichs Polen – Ähnlichkeiten und Unterschiede

In der Studie werden zwei von dem Zivilgesetzbuch des Königreichs Polen vorgesehene, bis dahin aber unbekanntes Institutionen dargestellt: die eines bestellten Vormunds und eines Beraters. Beide dieser Funktionen dienten dem Schutz von Vermögens- und persönlichen Interessen eines Minderjährigen im Todesfall eines oder beider Elternteile.

Auch wenn die beiden die Sicherung der Interessen ihres Schützlings zum Ziel hatten, wurden ihnen einerseits vom Gesetzgeber unterschiedliche Befugnisse gewährt, andererseits aber kam es zur Vermischung dieser Funktionen in der täglichen Praxis. Dies bezeugen die Dokumente des Friedensgerichts im Landkreis von Łęczyca (1809 bis 1856), des Friedensgerichts in Łódź (1844 bis 1876) sowie die Urkunden der Notare aus Zgierz aus den Jahren 1826-1875, die in dem Staatsarchiv in Łódź aufbewahrt werden.

Dass die Institutionen des bestellten Vormunds und des Beraters nicht vollkommen voneinander differenziert wurden, ist bereits in der auswechselnd eingesetzten Terminologie sichtbar. Auch wenn in den meisten Fällen der bestellte Vormund mit einem vom Zivilgesetzbuch vorgesehenen Terminus bezeichnet wird, so trifft man gelegentlich auch auf die Bezeichnungen: Subbetreuer oder Mitbetreuer.

Beim Berater war die Sache anders. Die gesetzliche Bezeichnung aus dem Art. 350 des Zivilgesetzbuches des Königreichs Polen wurde gar nicht angewandt. Im Umlauf war aber eine dem bestellten Vormund synonyme Terminologie. Diesen Begriff finden wir auch am häufigsten. In den Quellen sind des Weiteren auch Begriffe zu finden, die sich eindeutig auf den Berater beziehen: der Subbetreuer oder der Mitbetreuer.

In den öffentlichen Testamenten wurden den Beratern Aufgaben anvertraut, die Beratungsfunktionen bei Weitem überschritten, und die bestellten Vormunde wurden nicht selten rechtswidrig ernannt.

Die meist wahrscheinliche Erklärung dafür war das niedrige Bewusstsein der Rechtsvorschriften von den Personen, von welchen die Akten des letzten Willes erstellt wurden. Dabei wollten auch die von Todes wegen Verfügenden, die über die Zukunft ihrer Kinder entscheiden sollten, in dem Glauben, dass ihnen die bestmögliche Sicherung der Interessen des Kindes obliegt, die ihnen verfügbaren Instrumente auf die für sie verständliche Weise zu nutzen, ohne darüber im Klaren zu sein, dass dies die Umgehung des Rechts war. Aus purer Sorge um die Zukunft des Kindes, das mit dem Verwaisen bedroht war, schlossen sie ihr moralisches Recht, einen bestellten Vormund nach ihrem Willen zu benennen. Zumal die Familienräte diese Wahl der Testatoren selten in Frage stellten. Es könnte aber auch so gewesen sein, dass sich der Testator im Klaren war, dass seine Entscheidung über die Benennung eines bestellten Vormunds keine Rechtskraft habe, sah es aber nur als einen Hinweis für den Familienrat vor.

TOMASZ KUBICKI
(Łódź)

***Ustalanie tożsamości stron w świetle obowiązujących na ziemiach
Królestwa Polskiego w XIX wieku przepisów notarialnych
i hipotecznych a praktyka***

Ustalanie tożsamości osób biorących udział w czynnościach notarialnych w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego regulowały przepisy francuskiej ustawy notarialnej z 1803 r., a od roku 1876 przepisy rosyjskie notarialne z 14/26 IV 1866 r. oraz nieliczne przepisy niższego rzędu. Tożsamość strony opisywana była na podstawie jej: imienia, nazwiska, wykonywanego zawodu bądź rzemiosła, miejsca zamieszkania oraz zdolności do czynności prawnych. Przepisy francuskie wskazywały dwa sposoby poświadczania tożsamości strony: albo na podstawie osobistej znajomości przez notariusza, albo w przeciwnym przypadku potwierdzenie tożsamości przez dwóch rekognoscentów. Rosyjska ustawa notarialna z 1866 r., oprócz znanych z ustawy francuskiej sposobów, wprowadzała trzeci – poświadczenie tożsamości strony za pomocą legitymacji urzędowej. W przypadku niemożności ustalenia tożsamości strony w inny sposób (osobista znajomość czy świadectwo rekognoscentów) dopuszczone było stwierdzenie tożsamości za pomocą np. paszportu czy innego dokumentu urzędowego.

Sposób ustalenia tożsamości stron wskazywały również inne przepisy – ustawa hipoteczna z 1818 r. i instrukcja hipoteczna z 1819 r., choć nie różniły się one od przewidzianych przez ustawę notarialną francuską z 1803 r. Dopiero od roku 1888 pojawiła się możliwość poświadczania tożsamości osób w postępowaniu hipotecznym za pomocą znanych z rosyjskiej ustawy notarialnej, legitymacji urzędowych.

W Wydziale Hipotecznym Sądu Pokoju w Brzezinach tożsamość osób ustalana była przez pisarza w oparciu o przepisy prawa hipotecznego bez posiłkowego stosowania przepisów notarialnych. Najczęściej poświadczenie tożsamości opierało się na osobistej znajomości przez pisarza uczestnika czynności hipotecznych. Ustalanie tożsamości stron przez notariusza przyjmującego akty dobrej woli zawsze przebiegało według przepisów notarialnych niezależnie od tego, czy odbywało się w kancelarii hipotecznej czy poza nią.

Establishing the identity of parties in the lights of notary and mortgage rules binding in the Kingdom of Poland vs. practice

Ascertainment of the identity of people participating in notary actions in the days of the Duchy of Warsaw and the Kingdom of Poland was regulated by the provisions of the French notary act of 1803, and beginning with 1876 – with Russian notary regulations of 14th/26th April 1866 and the few bylaws. The identity of the party was described on the grounds of their first name, last name, the occupation or craft performed, place of residence, and the ability to participate in legal proceedings. The French regulations pointed to two ways of corroborating the identity of the party: either on the grounds of the personal knowledge of the notary or else corroboration of identity by two people recognising the person. The Russian notary act of 1866 introduced the third way, besides the two known from the French act, namely establishing the identity on the grounds of an official identification document. In case of inability to ascertain the identity of a party in another way (familiarity or testimony of the people recognising the person), identity could be corroborated through a document, for example, a passport, or another official document.

The manner of establishing the identity of the parties was also mentioned in other regulations, the mortgage act of 1818, and the mortgage instruction of 1819, even though they did not differ from the stipulations of the French notary act of 1803. It was, however, only since 1818 that the option to corroborate the identity of participants in mortgage procedures with official identity documents, known from Russian notary act, became possible.

In the Mortgage Department of the Court of Peace in Brzeziny, the identity of people was ascertained by the scribe on the grounds of the stipulations of mortgage law without the support of notary regulations. In most cases, corroboration of identity was based on the familiarity of the scribe with the participant in mortgage proceedings. The corroboration of identity of the parties by the notary receiving the acts of good will always followed the notary provisions, whether it was held in the mortgage office or outside it.

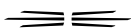
Feststellung der Identität der Parteien in Hinsicht der auf dem Gebiet des Königreichs Polen im 19. Jh. geltenden Vorschriften über Notariat und Hypothek und die tägliche Praxis

Die Feststellung der Identität der an notariellen Handlungen teilnehmenden Personen in der Zeit des Herzogtums Warschau und des Königreichs Polen wurde mit den Bestimmungen des französischen Notariatsgesetzes von 1803 und nach 1876 mit den russischen Vorschriften über das Notariat vom 14-26.04.1866 sowie von einzelnen Vorschriften niedrigeren Ranges geregelt. Die Identität der Partei wurde anhand ihres Vor- und Nachnamens, des ausgeübten Berufes oder Gewerbes, ihres Wohnsitzes und ihrer Geschäftsfähigkeit festgestellt. Die französischen Vorschriften gaben in dieser Hinsicht zwei Möglichkeiten: die persönliche Bekanntschaft durch den Notar oder die Identitätsbestätigung durch zwei Zeugen (Rekognoszenten). Das russische Notariatsgesetz von 1866 führte, neben den im französischen Gesetz bekannten Methoden, auch eine dritte ein: die Identitätsfeststellung anhand eines amtlichen Ausweises. Sollte die Identitätsfeststellung auf andere Weise (also durch die persönliche Bekanntschaft oder durch die Rekognoszenten) nicht möglich sein, konnte die Identität der Partei anhand eines Reisepasses oder eines anderen amtlichen Ausweises festgestellt werden.

Die Identitätsfeststellung wurde auch mit anderen Rechtsvorschriften geregelt – mit dem Hypothekengesetz von 1818 sowie mit der Anweisung zur Hypothek von 1819, auch wenn die

Feststellungsformen von den des französischen Notariatsgesetzes von 1803 nicht unterschiedlich waren. Erst seit 1888 wurde die Möglichkeit eingeführt, die Identität im Hypothekenverfahren anhand der dem russischen Notariatsgesetz bekannten amtlichen Ausweise festzustellen.

In der Hypothekenkammer des Friedensgerichts in Brzeziny wurde die Identität der Parteien von dem Schriftführer gemäß den Bestimmungen des Hypothekenrechts festgestellt, ohne unterstützende Anwendung der Vorschriften zum Notariat. In den meisten Fällen basierte die Identitätsfeststellung auf der persönlichen Bekanntschaft des Schriftführers mit dem Teilnehmer der Handlungen. Die Identitätsfeststellung der Parteien durch einen Willenserklärungen entgegennehmenden Notars, verlief dabei immer nach den Bestimmungen über das Notariat, unabhängig davon, ob diese in der Hypothekenkammer oder auch woanders stattfanden.

DOROTA WIŚNIEWSKA-JÓZWIAK, MONIKA STRZELECKA
(Łódź)

Struktura organów spółdzielni w świetle przepisów ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach na przykładzie Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich

Ruch spółdzielczy na ziemiach polskich zaczął się kształtować w XIX w. Zasady jego funkcjonowania regulowało prawo zaborcze, co spowodowało niejednorodny rozwój rodzaju podmiotów. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości generowało to liczne problemy i stało się powodem wzmożonych prac legislacyjnych. Do ujednoczenia przepisów prawa doszło 29 X 1920 r. w związku z uchwaleniem przez Sejm ustawy o spółdzielniach.

Jednym ze zrzeseń, które musiało dostosować swoją działalność do nowo wprowadzonych zasad była Spółdzielnia Spożywcza Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich. Jej członkowie dostosowali organizację i działalność zrzeseń do postanowień ustawy o spółdzielniach mocą decyzji walnego zgromadzenia z 27 listopada 1921 r. Uchwalony wówczas statut zawierał postanowienia zgodne z zasadami wyrażonymi w ustawie odnoszące się do struktury organów (zarządu, rady nadzorczej oraz walnego zgromadzenia), ich składu, sposobu powoływania członków oraz funkcjonowania, a w pewnych aspektach je doprecyzowywał, jak na przykład w zakresie sporządzania sprawozdania z czynności spółdzielni za poprzedni rok obrotowy.

Structure of cooperative organs in the light of the Act of 29th October 1920 on co-operatives; case study: Spółdzielnia Spożywcza Pracowników Państwowych i Komunalnych in Końskie

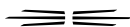
The cooperative movement in Poland began to take shape in the 19th century. The principles of its operation were governed by the laws of the three partitioning powers, which resulted in the dissimilar development of cooperative entities. After regaining of independence by Poland, such a status quo resulted in numerous problems and became the reason for intensified legislative work. The provisions of law were unified on 29th October 1920 when the Lower House of the Polish Parliament (Sejm) passed the Act on cooperatives.

One of the cooperatives that had to adjust their activity to the newly introduced principles was the Cooperative of the Workers of State and Municipal Food Industry (Spółdzielnia Spożywcza Pracowników Państwowych i Komunalnych) in Końskie. Its members adjusted the organisation and activity of their cooperative to the provisions of the Act on cooperatives on the power of the annual general meeting held on 27th November 1921. The statute approved on that date contained provisions harmonised with the principles expressed in the Act and referring to the structure of the organs (managing board, supervisory board, and general meeting), their composition, the manner of appointing members and their operation, moreover fine-tuning them in certain areas, e.g. the drafting of the report from the cooperative's operation in the previous budget year.

***Struktur der Genossenschaftsorgane nach dem Gesetz vom
29. Oktober 1920 über die Genossenschaften am Beispiel der
Lebensmittelgenossenschaft der Staatlichen und Kommunalen
Arbeiter in Końskie***

Die Entwicklung der Genossenschaftsbewegung begann auf den polnischen Gebieten bereits im 19. Jahrhundert. Ihre Regeln wurden von den Gesetzen der Teilungsmächte bestimmt, was zu einer inkohärenten Entwicklung von Institutionen dieser Art führte. Dies brachte nach der Wiederherstellung der Staatlichkeit Polens etliche Probleme mit sich und wurde deshalb zum Feld intensiver legislatorischer Arbeit. Die Vereinheitlichung der Rechtsvorschriften brachte letztendlich das vom Sejm verabschiedete Gesetz über die Genossenschaften vom 29.10.1920 mit sich.

Eins der Verbände, das seine Tätigkeit den neuen Regeln anpassen musste, war die Lebensmittelgenossenschaft der Staatlichen und Kommunalen Arbeiter in Końskie. Ihre Mitglieder änderten die Struktur und den Tätigkeitsumfang der Genossenschaft nach den Bestimmungen des Gesetzes mit dem Beschluss der Generalversammlung vom 27. November 1921. Die damals beschlossene Satzung beinhaltete die dem Gesetz entsprechenden Bestimmungen zur Struktur der Genossenschaftsorgane (des Vorstandes, des Aufsichtsrates und der Generalversammlung), über deren Zusammensetzung, deren Berufung und Funktionsweise, und auf manchen Feldern formulierte die Bestimmungen klarer, wie zum Beispiel bezüglich der Erstellung des Tätigkeitsberichtes für das vergangene Umsatzjahr.

JUSTYNA BIEDA, KATARZYNA RYDZ-SYBILAK, DOROTA WIŚNIEWSKA-JÓZWIAK
(Łódź)

***Kształtowanie się instytucji odpowiedzialności posiłkowej na
ziemiach polskich w prawie karnym skarbowym do 1936 r.***

Początek systemu prawa skarbowego i idącego zaraz za nim prawa karnego skarbowego na ziemiach polskich wyznaczały niejednolicie ustawodawstwa państw zaborczych. Tak też odpowiedzialność osób trzecich za grzywny wymierzone sprawcy przestępstwa skarbowego pojawiła się po raz pierwszy na ziemiach polskich choć jeszcze w okresie zaborów, to jedynie na obszarze

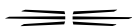
zaboru pruskiego. Dopiero ustawa z 2 sierpnia 1926 r. wprowadziła jednolite, ogólnopolskie rozwiązania. Fiskalny charakter tej regulacji nie przesłonił jednak racjonalnego podejścia do kwestii uprawnień oskarżonego w toku procesu, co przyjmuje także orzecznictwo stanowiąc, iż o odpowiedzialności osób trzecich (art. 33, 34 u.k.s.) sąd wyrokujący nie jest obowiązany orzekać z urzędu. Brak orzeczenia w tej kwestii nie rodził dla oskarżonego negatywnych skutków, skoro przepisy powyższe miały na względzie wyłącznie interesy Skarbu Państwa, w szczególności zabezpieczenie wpływu kary pieniężnej w wypadku, gdy ściągnięcie jej z majątku skazanego było niemożliwe.

The shaping of the institution of subsidiary responsibility in Poland in penal revenue law before 1936

The beginning of the system of fiscal law and ensuing criminal fiscal law in Poland was defined by the dissimilar legislations of the three partitioning powers. This is why the liability of the third parties for the fines administered on to the perpetrator of a fiscal crime, although it emerged in Poland for the first time still during the partitioning, it did so only within the Prussian Partition. It had not been until the Act of 2nd August 1926 that uniform solutions were introduced for the entire country. The fiscal nature of that regulation did not overshadow the rational approach to the question of the rights of the accused during the trial, which was followed also by the judicature, assuming that the ruling court is not bound to rule ex officio on third party liabilities (Art. 33, 34 UKS). The lack of a statement in this area did not cause any negative impact for the accused as the above legislation protected only at the interests of the State Treasury, and especially the guarantee of paying the penalty, should it be impossible to collect it from the assets of the condemned.

Die Entwicklung der Institution der subsidiären Haftung auf polnischen Gebieten im Steuerstrafrecht bis 1936

Die Gestaltungsanfänge des Steuerrechtssystems und des unmittelbar folgenden Steuerstrafrechts wurden auf den polnischen Gebieten von unterschiedlichen Gesetzgebungen der Teilungsmächte geprägt. Und so erschien zwar die subsidiäre Verantwortung der Dritten für die einem Steuerverbrecher zugemessenen Geldbußen auf den polnischen Gebieten bereits während der Teilungszeit, doch nur auf dem preußischen Teilungsgebiet. Erst führte das Gesetz vom 2. August 1926 einheitliche Lösungen dafür in ganz Polen ein. Dem fiskalen Charakter dieser Bestimmung folgt aber auch die rationelle Einstellung den Berechtigungen des Beschuldigten in einem solchen Verfahren gegenüber, was auch in der Rechtsprechung übernommen wurde, indem darauf hingewiesen wurde, dass das beurteilende Gericht nicht gezwungen sei, über die Verantwortung Dritter (Art. 33, 34 des Steuerstrafgesetzes) von Amts wegen zu entscheiden. Das Fehlen einer Entscheidung in dieser Hinsicht brachte für den Beschuldigten keine negative Folgen, zumal diese Vorschriften ausschließlich die Interessen der Staatskasse, und insbesondere die Sicherung der Zahlung von Geldbuße zu wahren hatten, sollte diese aus dem Vermögen des Verurteilten nicht beizutreiben sein.

MICHAŁ NOWAKOWSKI
(Kraków)

Problem konstytucyjności administracyjnego sądownictwa ubezpieczeń społecznych

W momencie powołania – w roku 1939, jak i tworzenia – w latach 1945–1946, sądownictwo ubezpieczeń społecznych nie miało należytego oparcia w obowiązujących wówczas aktach ustrojodawczych, gdyż jego charakter, ustawowa pozycja i ustrój nie przystawały bowiem do postanowień konstytucji marcowej ani konstytucji kwietniowej. Przy tworzeniu każdego z tych aktów nie przewidziano bowiem miejsca dla tego rodzaju szczególnego działu sądownictwa administracyjnego, a formułowane wtedy argumenty przeciwne nie są przekonujące. Brak uzasadnienia wielu z formułowanych tez o pełnej zgodności Ustawy z powyższymi konstytucjami sugeruje świadomość autorów zarówno jej słabości w tym zakresie, jak i nieistnienia procedur mogących te słabości obnażyć, w sytuacji istnienia politycznej woli uchwalenia Ustawy (przed II wojną światową), jak i utworzenia sądownictwa ubezpieczeniowego (bezpośrednio po II wojnie światowej). Paradoksalnie, działające na gruncie przepisów międzywojennych administracyjne sądownictwo ubezpieczeń społecznych uzyskało pełnię konstytucyjnego oparcia dopiero w okresie Polski Ludowej, w przepisach Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1952 r. i wykonującej jej założenia m.in. poprzez istotną nowelizację ustawy z 28 lipca 1939 r. Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych ustawie z 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym.

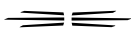
Problem of constitutionality of administrative social insurance courts in Poland

At the moment of their establishment (1939) and development (1945–1946), the social insurance courts had no sufficient substantiation in the then binding constitutional acts, as its nature, position within the legislation, and organization were incongruent with the provisions of the March and April constitutions. It was so as no space was provided for this special division of administrative judiciary while drawing either of these acts, and the arguments to the contrary formulated at the time are not convincing. Many of the claims about the full coherence of the Act with the constitutions quoted above remain unjustified, which suggests that the authors of the Act were aware of its weakness, both in this scope, and in the scope of the nonexistence of procedures capable of disclosing such weaknesses in the context of the political will to pass the Act (before the second world war) and to establish insurance courts (directly after the second world war). Although it is a paradox, the administrative social insurance courts operating on the power of the pre-war legislation received full constitutional support only in the People's Republic of Poland, in the stipulations of the Constitution of the People's Republic of Poland of 1952 and the Act of 15th February 1962 on the Supreme Court enacting its assumptions, among others, through a significant novella of the Act of 28 July 1939 Law on the administrative social insurance courts.

Verfassungsmäßigkeit der Verwaltungsgerichte im Sozialversicherungssystem

Sowohl in der Zeit der gesetzlichen Gründung (1939), als auch der Gestaltung (1945-1946) genossen die Sozialversicherungsgerichte keine angemessene Mündung in den damals geltenden

systempolitycznych Rechtsakten, denn der Charakter dieser Institution, ihre gesetzliche Position und ihre Gestalt passten weder in die Bestimmungen der März-, noch der Aprilverfassung. Bei der Gestaltung beider dieser Grundgesetze wurde kein Raum für eine solche Sonderteilung der Verwaltungsgerichtsbarkeit vorgesehen, und die damals zur Befürwortung dieser Institution formulierten Argumente scheinen unbegründet zu sein. Die fehlende Begründung vieler zur Übereinstimmung des entsprechenden Gesetzes mit den erwähnten Grundgesetzen formulierten Thesen zeigt, dass die Befürworter sich dessen bewusst waren, aber auch, dass entsprechende Mechanismen fehlten, um diese Mängel angesichts des politischen Willens zur Verabschiedung des Gesetzes (vor dem Kriegsausbruch) und zur Einführung der Sozialversicherungsgerichte (direkt nach dem 2. Weltkrieg) legitim enthüllen zu können. Paradoxiertweise, die aufgrund der Vorschriften der Vorkriegszeit tätigen Verwaltungsgerichte im Sozialversicherungssystem erhielten ihre volle Verfassungsbasis erst in der Zeit der Volksrepublik, in den Bestimmungen der Verfassung der Volksrepublik Polen von 1952 und in dem diese Bestimmungen umsetzenden und das Gesetz vom 28. Juli 1939 über die Sozialversicherungsgerichte wesentlich novellierenden Gesetz vom 15. Februar 1962 über das Oberste Gericht.

EDYTA KURKOWSKA
(Lublin)

Podstawy prawne organizacji i zasady postępowania w sądownictwie Polskiego Państwa Podziemnego

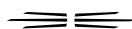
Nieprzydatność w warunkach okupacji wojskowego oraz cywilnego sądownictwa II Rzeczypospolitej spowodowała, że Polskie Państwo Podziemne musiało rozpocząć budowę wymiaru sprawiedliwości od podstaw. Żołnierze oraz osoby, które popełniły przestępstwa w szeregach organizacji wojskowej podlegali właściwości nowo utworzonych wojskowych sądów specjalnych. Dla ukarania osób cywilnych, które popełniły, wymagające natychmiastowej reakcji, ciężkie przestępstwa przeciwko interesom państwa polskiego, narodu i obywateli, utworzono cywilne sądy specjalne. Podziemny wymiar sprawiedliwości uzupełniały komisje sądzące, których celem było wychowawcze oddziaływanie na społeczeństwo w duchu utrwalania postaw patriotycznych, obywatelskich i moralnych. Podziemny proces karny podporządkowany był konieczności zachowania pełnej konspiracji. Maksymalnie uproszczono procedury, drastycznie zredukowano gwarancje procesowe oskarżonego, który nie miał możliwości usłyszenia zarzuconych mu czynów, zgłaszania wniosków dowodowych czy korzystania z pomocy obrońcy. Jednocześnie, na ile to było możliwe, duży nacisk kładziono na postępowanie dowodowe i fachowość sędziów. Sądy specjalne składały się z ludzi o wysokich kwalifikacjach, którzy starali się, aby wszelkie dane o oskarżonym opierały się na wiarygodnych, maksymalnie sprawdzonych źródłach informacji. Publikowane wyroki przekonywały społeczeństwo, że prawo i kodeks moralności obywatelskiej nadal obowiązują, a Polskie Państwo Podziemne realizuje funkcje również w zakresie sądownictwa.

Legal grounds for the organisation and the principles governing judiciary proceedings in the Polish Underground State

The failure to meet the objectives by the civil and military arms of the judiciary of the Second Republic of Poland under wartime occupation made the Polish Underground State start the construction of the judiciary from a scratch. Soldiers and civilians who committed crimes in military organisations were in the jurisdiction of the newly established special military courts. To punish the civilians who committed heavy crimes against the interests of the Polish state, nation, and citizens that required immediate reaction, special civil courts were established. The clandestine judiciary was complemented with judging commissions whose goal was to provide an educational impact on the society in the spirit of reinforcing patriotic, civic, and moral stances. The underground criminal trial was subordinated to the need of preserving maximum conspiracy. Procedures were simplified as far as was possible, and the process guarantees of the accused were drastically reduced, as the accused had no opportunity to become familiar with the charges, submit evidence, or use legal support. At the same time, as far as possible, emphasis was laid on evidence-based investigation and expertise of the judges. Special courts were composed of people with high qualifications, who made sure that all the data about the accused were based on credible sources of information proven to the maximum extent. The published sentences proved to the society that law and the code of civic morality still bind, and the Polish Underground State carries its functions also in the area of the judiciary.

Rechtsgrundlagen der Struktur und die Verfahrensregeln im Gerichtswesen des Polnischen Untergrundstaates

Die Unbrauchbarkeit des militärischen und zivilen Gerichtswesens der 2. Republik Polen in den Umständen der Besatzung führte dazu, dass der Polnische Untergrundstaat seine Justiz ganz neu aufbauen musste. Die Soldaten und andere Personen, die Straftaten auf dem Gebiet der Militärorganisation begangen hatten, unterlagen der Zuständigkeit neu gegründeter Militärsondergerichte. Zur Bestrafung von Privatpersonen, die schwere Verbrechen gegen die Interessen des polnischen Staates, des Volkes und der Bürger begangen hatten, die einer sofortigen Reaktion bedürften, wurden Zivilsondergerichte eingerichtet. Das Gerichtswesen im Untergrund wurde auch von Schiedskommissionen ergänzt, deren Aufgabe war, eine erzieherische Einwirkung auf die Gesellschaft auszuüben, indem die patriotischen, bürgerlichen und moralischen Haltungen gestärkt werden sollten. Das Strafverfahren im Untergrund wurde den nötigen Regeln voller Konspiration angepasst. Das Verfahren wurde wesentlich vereinfacht, die Verfahrensgarantien des Beschuldigten wurden drastisch begrenzt, indem er keine Möglichkeit hatte, die ihm gestellten Vorwürfe zu hören, die Beweisanträge zu stellen oder einen Verteidiger beizuziehen. Gleichzeitig aber, soweit dies möglich war, wurde ein großer Druck auf das Beweisverfahren sowie die Fachkompetenzen der Richter gelegt. Die Sondergerichte wurden aus Personen von hohen Qualifikationen zusammengesetzt, die sich bemühten, alle Angaben zum Beschuldigten auf vertrauenswürdigen, bestgeprüften Informationsquellen zu stützen. Die danach veröffentlichten Urteile fanden die Anerkennung der Öffentlichkeit, da sie bewiesen, dass das Recht und die bürgerliche Moral weiterhin bestehen und bindend bleiben, und dass der Polnische Untergrundstaat seine Pflichten auch im Bereich der Justiz wahrnimmt.

MIKOŁAJ TYRCHAN
(Lublin)

Nauki historycznoprawne w latach 70. XX w. – rozwój badań i międzynarodowych kontaktów, główne publikacje naukowe

Autor przedstawia rozwój nauk historycznoprawnych w Polsce w trudnym okresie, który nastąpił po wydarzeniach marcowych 1968 r., obejmując kolejne dziesięciolecie. Wychodząc od omówienia konsekwencji politycznych wydarzeń, zestawia składy personalne badaczy w poszczególnych środowiskach i zachodzące w nich przesunięcia. Omawia aktywność naukową historyków prawa, zestawia i charakteryzuje osiągnięcia poszczególnych badaczy, przedstawia przebieg najważniejszych dyskusji, kontakty międzyśrodowiskowe. Specjalną uwagę poświęca charakterystyce stosunków międzynarodowych polskiego środowiska historyczno-prawnego.

Historical and legal sciences in the 1970s – development of international contacts and research, main scientific publications

The author presents the development of historical and legal sciences in Poland in the difficult period subsequent to the events of March 1968, focusing his attention on the decade following it. Starting with the discussion of political consequences of events, he juxtaposes the list of researchers in individual circles and shifts taking place within them. He discusses the scientific activity of historians of law, juxtaposes and describes the achievements of individual researchers, and presents the course of the most crucial discussions and conflicts between the circles. Special attention is paid to the description of international relations of the Polish world of legal history.

Die rechtshistorischen Wissenschaften in den 70er Jahren des 20. Jh. Entwicklung der Forschung und der internationalen Kontakte, wichtigste Publikationen

Der Autor präsentiert die Entwicklung der rechtshistorischen Wissenschaften in Polen in schwieriger Zeit nach den März-Ereignissen 1968 und umfasst auch das folgende Jahrzehnt. Der Darstellung politischer Folgen dieser Ereignisse folgt die Vorstellung einzelner Forschergruppen in jeweiligen wissenschaftlichen Kreisen und der Veränderungen, welche darin stattfanden. Der Autor bespricht die wissenschaftliche Aktivität der Rechtshistoriker, stellt die Errungenschaften einzelner Forscher zusammen, ruft den Verlauf der wichtigsten Diskussionen und die Beziehungen innerhalb der wissenschaftlichen Gesellschaft zurück. Besondere Aufmerksamkeit wird dabei den internationalen Beziehungen polnischer Rechtshistoriker geschenkt.

IZABELA LEWANDOWSKA-MALEC
(Kraków)

Realizacja prawa do polemiki naukowej

Przepisy nie określają, na jakich warunkach autor recenzowanej publikacji ma prawo do polemiki naukowej. Odpowiedzi na to nie znajdziemy w Prawie prasowym, ostatnio w sposób znaczący znowelizowanym. Z powodu braku wzorca normatywnego czynić można jedynie porównania sytuacji osoby, która zamierza zareagować na materiał prasowy i autora publikacji naukowej. W Prawie prasowym zrezygnowano z formuły odpowiedzi, poprzestając na sprostowaniu, które może odnosić się tylko do faktów, nie zaś do wypowiedzi ocennych.

Zarówno recenzja (artykuł recenzyjny), jak również odpowiedź na nią może być przyczyną konfliktu z prawem karnym lub cywilnym; wiele recenzji ma charakter zdecydowanie krytyczny. W ferworze debaty polemicznej rodzi się niebezpieczeństwo zniesławienia adwersarza względnie naruszenia jego dobrego imienia. Sądy polskie, uznając pozaustawowy kontratyp „prawa do krytyki naukowej”, rozważają jednak czy nie doszło do przekroczenia tego prawa poprzez osobiste przytyki pod adresem drugiej strony sporu naukowego. Wówczas realna staje się groźba skazania z art. 212 Kodeksu karnego. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu jest w tej mierze zgoła odmienne. Sztrasburscy sędziowie w jednej ze spraw oznajmili, że posłużenie się w kontekście krytyki naukowej prawem karnym musi „podważać w sposób zasadniczy wolność, z której powinni korzystać badacze w ramach ich pracy naukowej”. Te reguły, zwalniające od odpowiedzialności karnej, powinny być również przeniesione na grunt prawa cywilnego, w związku z art. 23 Kodeksu cywilnego przewidującego odpowiedzialność za naruszenie dobrego imienia czy czci innej osoby.

Execution of the right to scientific dispute

Regulations do not specify the conditions defining the right to scientific polemic for the author of a reviewed publication. No answers are found in press law, recently significantly amended. Due to the lack of norm-setting standards, no more than comparisons can be made between the position of a person intending to react to press publications and the author of a scientific publication. The press law abandoned the formula of an answer (*odpowiedź*), remaining content with correction (*sprostowanie*), which may refer only to facts, and not to evaluations.

Both a review (reviewing article) (*recenzja (artykuł recenzyjny)*) and the answer to it may provide grounds for conflict with criminal or civil law; many reviews are of strongly critical nature. Emerging from the passion of a polemic is the danger of slandering the opponent, or tarnishing their good name. In recognition of the countertype of “the right to scientific criticism”, not enshrined in the acts of law, Polish courts, however, consider whether the right was not abused by personal hints about the other party of the scientific dispute. In such circumstances, a threat of sentencing from the Art. 212 of the Criminal Code becomes real. The verdicts of the European Court of Human Rights in Strasbourg in the matter are quite to the contrary. In one of the cases, Strasbourg judges pronounced that using criminal law in the context of scientific criticism must set a profound challenge to the freedom that researchers should use as part of their scientific work. Releasing from criminal responsibility, these rules should also be transferred to the premises of civil law, in reference to the Art. 23 of the Civil Code that envisages liability for injuring good name or reputation of another person.

Ausübung des Rechts zur wissenschaftlichen Polemik

Inwiefern der Autor einer rezensierten wissenschaftlichen Veröffentlichung zur wissenschaftlichen Polemik berechtigt ist, wird von den Rechtsvorschriften nicht geregelt. Die Antwort auf diese Frage finden wir auch in dem kürzlich weitgehend novellierten Pressegesetz nicht. Da es an einer normativen Vorgabe fehlt, kann lediglich ein Vergleich der Lage gezogen werden, in welcher sich einerseits der Autor einer wissenschaftlichen Veröffentlichung, und andererseits eine Person, die auf ein Pressematerial reagieren will, befindet. Das novellierte Pressegesetz gab die Formel einer Gegendarstellung auf und gibt nur die Form einer Berichtigung vor; diese kann sich aber nur auf die Fakten beziehen, nicht aber auf die bewertenden Aussagen.

Sowohl die Rezension selbst, als auch deren Beantwortung können zum Gegenstand einer zivil- oder strafrechtlichen Auseinandersetzung werden; viele Rezensionen haben einen eindeutig kritischen Charakter. Im Eifer der polemischen Debatte wächst die Gefahr einer Verleumdung des Widersachers oder der Verletzung seines guten Rufes. Die polnischen Gerichte anerkennen zwar den außergesetzlichen Kontratypus des „Rechts zur wissenschaftlichen Kritik“, überlegen aber, ob dieses Recht durch personenbezogene Unterstellungen dem Diskussionsgegner gegenüber nicht überschritten wurde. In solchem Fall wird die Verurteilung gemäß Art. 212 Strafgesetzbuch wahrscheinlich. Die Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofes für Menschenrechte ist in dieser Hinsicht vollkommen anders. Die Richter aus Straßburg verkündeten in einer der erkannten Sachen, der Einsatz von Strafrecht in Bezug auf die wissenschaftliche Kritik „die Freiheit, die Forscher in ihrer wissenschaftlichen Arbeit genießen sollten, wesentlich in Frage stellen“ müsse. Diese Regeln, die von strafrechtlicher Verantwortung befreien, sollten auch auf das Zivilrecht übertragen werden, in Zusammenhang mit dem Art. 23 Zivilgesetzbuch, mit welchem die Verantwortung für die Verletzung des guten Rufes oder der Ehre einer Person vorgesehen wird.

JACEK MATUSZEWSKI
(Łódź)

Warto publikować negatywne recenzje

Artykuł przywołuje publikację Marka Wrońskiego przedstawiającą przebieg sprawy o plagiat popełniony na KUL.

Negative reviews are worth publishing

The article speaks of a work of Marek Wroński presenting the case of plagiarism committed at the Catholic University of Lublin (KUL).

Das Veröffentlichnen negativer Rezensionen macht Sinn

In dem Artikel wird auf die Veröffentlichung von Marek Wroński zurückgegriffen, in welcher die Aufklärung einer Plagiatssache an der Katholischen Universität in Lublin dargestellt wird.